

תאורה

הצילום במהותו הינו רישום אנרגיית האור על הצלולויד שהינו חומר רגיש לאור. מכאן חשיבותה הרבה של התאורה בהפקת הסרט. תאורה חזקה או עמומה, טבעית או מלאכותית, שמקורה ממוקם באופן זה או אחר ביחס לאובייקט המצולם – קובעת את אופי הצילומים שיתקבלו (בהירים או כהים, חדים או מטושטשים) ואת אופי העולם שישתקף מהם. התאורה תוחמת את החלל המצולם ויכולה להדגיש אזורים אלו או אחרים בתוכו, או להשאיר אזורי שוליים או עומק לא מוארים. באמצעותה אפשר להבליט את קווי המתאר של דמויות או עצמים שהסרט מבקש להעמיד במרכז תשומת הלב וליצור קומפוזיציות מעניינות של אור וצל (מה שמואר בולט יותר לעין הצופה).

התאורה יכולה לקדם את העלילה וליצור מתח (לדוגמה כשצל של דמות מקדים את הופעתה וגילוי זהותה. היא מסייעת לאפיון הדמויות והעולם הבדיוני בכללותו. הבלטת פרטים בתווי פניהן של הדמויות מאפשרת לחשוף את תכונות הדמויות ואת הלכי הרוח המשתקפים בהם. צללים המעוותים את הפנים יכולים לאפיין דמות מפחידה או אכזרית, עיניים מאירות יכולות לרמוז על טוב לב. דמות המתחבאת בצללים עשויה להיתפס כדמות הרוקמת מזימות בסתר, ואילו דמות המוצבת באור עשויה להיתפס לפי ההקשר כאפופת זוהר רומנטי. התאורה עשויה לאפיין את העולם הבדיוני של הסרט כקודר ואפלולי או מואר ואופטימי. גם היחסים בין הדמויות לעולם נקבעים בעזרת התאורה: הדמויות עשויות להיראות מטושטשות, אבודות בעולם המתנכר, או לבלוט על רקעו בדרך המדגישה את זרותן. העמדת דמויות או מקומות מסוימים בצל ואחרים באור, עשויה לאפיין את הניגוד ביניהם (למשל בית מואר ושמש לעומת בית אפל ועצוב). ניגודים אלו עשויים לחשוף את עמדת היצירה כלפי המצולם, או את נקודת המבט של הדמות שדברים שונים נגלים לה באור שונה.

כל פעולת צילום כרוכה בסידור תאורה מפורט וקפדני וצריכה להביא בחשבון נתונים טכניים רבים: מאפייני המקום שהסצנה מתרחשת בו (פנים, חוץ, תנאי מזג האוויר וכו') סוג העצמים שיכללו בטייק (עצמים שונים מחזירים אור בדרך שונה) ומוקד הצפייה בחלל הסצנה (כד"כ מתמקדים בדמויות המרכזיות). כאשר ישנה בצילום תנועה של האובייקטים המצולמים (שחקנים, כלי רכב וכו') או תנועת מצלמה בכיוונים שונים – סידור התאורה מסובך כי יש להתאימו לשינויים.

בצילומי חוץ מקור האור העיקרי הוא השמש. זהו מקור אור חזק היוצר ניגודים עזים בין משטחים מוארים למשטחים מוצלים. פני שחקן שאור השמש מאחוריו יתקבל בצילום כגוש כהה ומטושטש ("סילוואטה" – צללית). אחד הפתרונות הוא להשתמש במראות המאזנות את פיזור האור על האזור המצולם, או לצלם בשעות שבהן אור השמש חלש כמו שעות השחר או שעות בין ערביים. בעייה אחרת המתעוררת בצילומי חוץ היא מיקומה המשתנה של השמש במשך שעות היום. סצנת בוקר המורכבת מכמה קטעי צילום יכולה להימשך אל תוך שעות אחר הצהריים. מצב כזה עלול לחייב להפסיק את הצילומים ולחדשם למחרת, דבר שמגדיל מאוד את הוצאות ההפקה.

בתנאי אולפן, אפשרויות השימוש בתאורה מגוונות יותר. הואיל ואין דרגת אור המכתיבה אילוצים – נקודת הפתיחה הינה חושך מוחלט – אפשר להאיר את האולפן במקורות אור מלאכותיים. התאורה יכולה להיות בעלת צביון ריאליסטי – כלומר משתדלת לחקות אור

טבעי, או שהיא "מסוגננת" – לא טבעית – במתכוון. בתאורת אולפן נהוג לשלב שימוש באור ממוקד (למשל זרקור עם קרן מרוכזת) ובאור מפוזר. הטכניקה הבסיסית כוללת שימוש בשלושה מקורות של אור: **"אור מפתח" Key light** - שהינו אור מרוכז המתמקד בחלק החשוב ביותר בתמונה.

"אור מילוי" Fill light - מזווית אחרת ביחס למוקד המצולם, שהינו אור מפוזר שעוצמתו פחותה, ומטרתו להאיר את האזורים שאור המפתח אינו מגיע אליהם.

"אור אחורי" Back light – המפוזר בעוצמה נמוכה יחסית ותכליתו לשוות עומק לתמונה ולהדגיש את תלת המימדיות של בני אדם ועצמים.

לא רק כיוון האור קובע את מראה התמונה אלא גם עוצמתו. תאורה חזקה ומלאה נוצרת מעוצמה גדולה של כל מקורות האור. התוצאה המתקבלת היא תמונה בהירה ובה מעט משטחים כהים. סוג תאורה זה נפוץ בקומדיה ובסרטים מוזיקליים עליזים, ומוסיף לאווירתם האופטימית.

כאשר אור המפתח חזק ושני מקורות האור האחרים חלשים או אף אינם קיימים, נוצרים ניגודים חריפים בין משטחי האור למשטחי החושך בתמונה. סוג זה של תאורה מכונה "תאורה קשה" או תאורה ניגודית "High contrast". מקובל להשתמש בו לביטוי מצבי נפש קיצוניים של הדמויות ולכן הוא שכיח בסרטי מתח או מלודרמות טרגיות.

כאשר עוצמת האור מכל המקורות חלשה מתקבלת "תאורה עמומה" Low key. תאורה זו יוצרת תמונה כהה למדי שבולטים בה צלליות הדמויות והעצמים. הסרטים ההוליוודים בשנות הארבעים שעסקו בפשע, רצח ואנטריגות אישיות. המבקרים הצרפתיים כינו סגנון זה בשם "פילם נואר" – הסרט האפל. כינוי זה הלם את תכנם האפל של הסרטים ואת אופי התאורה בהם.

דוגמאות מתוך הסרט "שיר אשיר בגשם" ו"הטייס" – מרטין סקורקוזה 2004